

De weidse blik van een buitenmens

Saskia Assies leefde jarenlang zonder uitkering op straat, dankzij (eigen)wijsheid, een scherpe intuïtie en gevoel voor verhoudingen. Opvallend open, intelligent en met hart voor iedereen die haar omringde. 'Ik herken in alle mensen mijn familie.'

In de huiskamer op de tweede verdieping van sociaal pension Zuiderburgh zitten vijf donkere mannen van niet-Europese origine ingespannen te luisteren naar een vrouw met halflang donkerblond haar. Ze is bezig met ruime armgebaren iets uit te leggen. 'Heb je een vuurtje?' vraagt een ongeschoren hobo met stuurse donkerblauwe blik, die met een beker thee op de bank is geschoven. Saskia Assies haalt twee plastic aanstekers uit een ruime broekzak tevoorschijn.

Ze buigt zich over de tafel en bedient de ene aansteker met haar duim, terwijl ze de andere er vlakbij houdt. Tot tien keer toe, tevergeefs. Een van de donkere mannen kan het geklungel niet langer aanzien, springt op en geeft het verlangde vuurtje met zijn eigen aansteker. Saskia's sterke handen dragen tekens van jarenlang buiten leven. Enkele knokkels staan scheef van de reumatiek. 'Dat valt wel mee, maar het traplopen niet, op mijn leeftijd', zegt de ex-arts (1948), die je haar jaren niet aanziet.

Commune

Ruim vijftien jaar leefde ze op het verlaten industrieterrein van scheepsbouwer NDSM in Amsterdam-Noord. Met een kerngroep van zes tot acht mensen. Mannen vooral. Eerst woonden ze in en

rondom een gigantische scheepshijskraan, later in zelfgebouwde onderkoms onder de helling waar vroeger de boten te water gingen. 'Altijd met een eigen bed, op een overdekte plaats, daar zorgde ik voor. Ik leefde daar met een gabber die zei: we maken er een commune van. Hij deed samen met mij de boodschappen en hij was echt een soort vader voor de mensen.'

In de beginjaren assisteerde Saskia de befaamde daklozenarts Co van Melle, die er spreekuur hield in de oude KNSM-kantine, vertelt ze. 'We vingen in de commune mensen op zonder huis, uit de inrichting, maar ook verslaafd aan allerlei middelen. En vluchtelingen. Heel verschillende groepen, het was niet zo makkelijk.' Saskia waste zich in het IJ, waar ze in de zomer ook zwom. 'Om af te koelen, want de emoties konden aardig oplopen.' Er waren altijd wel hulpverleners die haar in de gaten hielden, zegt ze. Want als enige vrouw leven tussen zoveel explosieve mannen was soms erg zwaar.

Waardig

Op foto's uit een Z! van tien jaar geleden ziet de Amsterdamse eruit als een mooie vrouw, en dat is ze nog steeds, met regelmatige trekken in een rustgevend gezicht. Waardig. Met haar blauwgroen gevlekte ogen kijkt ze dwars door

je heen de verte in. Als een soort zieneres. De weidse blik van een buitenmens. Haar kleren, een ruime broek met een trui en een jack erover, zijn vervaagd van kleur, oud en veelgewassen. Eronder een paar makkelijke tweedehands mannenschoenen.

Twee jaar geleden ging zij 'naar binnen'. Dat ze met wat omwegen in Zuiderburgh terecht is gekomen, noemt ze 'een zegen'. Er bestaan lange wachtlijsten voor. Ze heeft het aan een vrijwilligster van de soepbus te danken, vertelt ze, met wie ze nog altijd contact heeft. Saskia fietst nog twee keer per week naar Noord om boodschappen te doen en te koken voor haar oude vrienden, die nu een huis en een boot bewonen. 'En ik geef de katten eten bij het kunstenaarscafé De Garage, daar waren we ook welkom.'

Sociaal pension Zuiderburgh van het Leger des Heils vangt dak- en thuislozen op met 'psychiatrische en/of verslavingsproblemen', aldus de website. Ook de klassieke zwerverstypes tref je hier aan. Sterke, onafhankelijke mensen, die vaak pas op hun oude dag in een kamertje van de maatschappelijke opvang terecht komen. Zoals Saskia. Ze hebben tegenwoordig, vanwege de financiering, allemaal een medische diagnose via een zogenoemd zorgzwaartepakket (zzp).

Ze heeft geen spijt van haar jaren op straat. 'Je moeder wil niet dat je zo leeft. Maar ik zat in de schwing van het gebeuren'

Behandelplan

Saskia liet zich al in 2007 'medisch en psychologisch screenen' toen ze via de gemeente een gratis ziekenfondsverzekering kon krijgen, de zogenaamde 'parkpolis'. 'De bevindingen daarvan waren een handgreep voor een behandelplan', vertelt ze. Eerder had ze al contact met sociaal verpleegkundige Jet van der Velden van het toenmalige Rehabteam van Mentrum, die daklozen op straat opzocht. 'Een hele aardige, praktische vrouw. En een behandelcontract vond ik goed, omdat het je vrijliet en ook inzicht gaf in het verloop van de behandeling. Mensen onder druk zetten heeft geen enkele zin.'

Saskia Assies heeft nog steeds contact met een sociaal verpleegkundige buitenshuis. Wonen en behandelen zijn in de sociale pensions van oudsher strikt gescheiden. De huiskamer van het pension is goed ingericht met nieuw houten meubilair, comfortabele banken en een aparte rookruimte. Maar gemakkelijk is het er niet altijd. 'Je moet weer een hele nieuwe plek in de hiërarchie vinden', zegt zij. 'Maar ik geloof dat ik bij de huishoudelijke dienst wel productief kan zijn.'

Na eindeloos trappenlopen laat ze, op de vijfde verdieping van Zuiderburgh aangekomen, de douche zien en de toiletten aan het einde van de gang. Alles ziet er fris uit, het houtwerk vrolijk appelgroen. Haar kamertje van drie bij vier meter staat vol spullen. Kleren, een kastje met goede ontbijtspullen, zoals een potje marmite, veel boeken, een vensterbank met ex-dakloze planten en

een bureautje met teken- en schrijfmatériau.

'Kijk', zegt Saskia. Ze haalt een schetsboek tevoorschijn met tekeningen. Iets tussen figuratief en abstract in. 'Van mijn overleden vriendin Dienne Janssen. Zij was een groot kunstenaar. Ik ben nu bezig haar biografie te schrijven, ik lijst haar werk in en schrijf er poëzie bij.' Ze laat enkele gedichten zien, het werk heeft onmiskenbaar kwaliteit.

Activiste

Saskia bezocht ooit een Amsterdams gymnasium. 'Ik had eigenlijk letterkunde moeten studeren. Maar een lerares zei tegen mij dat ik ambitieus was. Daar schrok ik enorm van. Want ik wilde juist mensen helpen. Ik denk dat ik het verkeerd begrepen heb.' Zo koos de ex-arts een beroep dat niet bij haar paste. 'Ik kon niet tegen bloed, ik ben meer een filosoof', zegt ze, op weg naar het kantoor van cliëntenorganisatie Geestdrift in de Eerste Helmersstraat. Zij verdiept zich daar in de nieuwste medicatie voor psychiatrische patiënten.

Begin jaren tachtig wist Saskia zelf alles van psychiatrie. Na een eigen crisisperiode ving ze als activiste in de cliëntenbeweging mensen uit de inrichting op in haar woning in de Kanaalstraat. Zoals de oude Kees Suur, een beroemde patiënt die na een bijna levenslange opname in een psychiatrische inrichting in Veldwijk met behulp van de ombudsman was weggegaan en in Amsterdam ging wonen. 'Dat was een hele bijzon-

dere man. Hij gaf me het vertrouwen dat ik mensen kon opvangen.'

Maar ook allerlei lastige mensen met verslavingen en psychische problemen hielp ze aan onderdak. 'Totdat ik zelf de macht over het slot van mijn huis verloor', vertelt zij teruglopend door het Vondelpark. 'Door burenoverlast. Maar toen ik op straat terechtkwam, dacht ik: dan doe ik het ook helemaal zelf. En ik nam geen uitkering. Dat kun je wel eigenwijsheid noemen.' Ze heeft geen spijt van haar jaren op straat. 'Je moeder wil niet dat je zo leeft. Maar ik zat in de schwing van het gebeuren en ik verwerkte dat allemaal pas later.'

Gabber

Ze draagt een tas van zelfgesponnen wol. Die wol kreeg ze van haar 'maat' uit Noord, een boer die koeien hield. 'Ik heb het idee dat ik mensen herken, dat het familie is. Ook toen ik op de kade woonde in het collectief, het zijn mijn vrienden, maar ik beschouwde het als een familieverband', zegt zij. 'Zo leefden we ook. Mijn gabber hielp met de boodschappen en de soepbus kwam altijd langs. Van mijn vrienden kreeg ik de nieuwste boeken, ik heb heel veel gelezen. Laatst bijvoorbeeld nog *Shogun*, over de eerste Hollanders die in Japan kwamen.'

Op de stoep voor de sjieke notarishuizen tegenover het Concertgebouw ligt een in drieën gebroken sigaar. Saskia pakt het grootste stuk op, haalt de wikkel eraf en stopt het in haar mond. Bij het Roelof Hartplein zit een zwerver tussen de viooltjes op de bank voor de ingang van het sociaal pension. Hij geniet, vlak voor het avondeten, nog even van de laatste zon. Saskia laat zich bij de hand pakken en zit dan naast hem, heel tevreden. 'Dakloosheid betekent voor mij dat je niet terechtkunt op de plek waar je je warmte en affectie kwijt kunt. Maar als je je handen kunt vouwen en tot ontspanning komt, dan ben je al bijna niet meer dakloos.'